

Джея Барретт,
заступник голови Асоціації наукових бібліотек США

Провідна роль Бібліотеки Конгресу в системі бібліотек США: вплив та взаємодія*

Немає бібліотеки, здатної зібрати все необхідне для сучасних і майбутніх досліджень. Цього не в змозі зробити навіть Бібліотека Конгресу. Звичайно, наукові бібліотеки прагнуть комплектуватися якомога вичерпніше, однак цей процес потребує їх спільних зусиль.

Здебільшого система бібліотек США децентралізована і нерегульована. Існує багато національних програм, які провадяться невеликою кількістю книгозбірень, зокрема Бібліотекою Конгресу, Національною медичною бібліотекою, Національною сільськогосподарською бібліотекою, Он-лайнним комп'ютерним бібліотечним центром, групою наукових бібліотек, Центром наукових бібліотек. Вони пропонують різних типів національні програми, які є добровільними, оскільки учасники мають вносити кошти.

У цій системі взаємозалежності між бібліотеками БК належить провідна роль з кількох напрямів. Хоча законодавство, котрим вона керується, не визначає її як Національну бібліотеку — проте історично відіграє саме таку роль. Забезпечення цієї провідної функції — частина офіційних обов'язків багатьох співробітників БК, насамперед Бібліотекаря Конгресу д-ра Біллінгтона. Їм надаються час і кошти для участі в засіданнях бібліотечних асоціацій. Однією з форм співпраці є і службові контакти.

Хоча БК не має законодавчо закріпленого права здійснювати контроль щодо інших бібліотек, вона істотно впливає на їх роботу, перебираючи на себе роль лідера у виконанні програм, котрі відповідають їх потребам. Ось кілька особливо важливих для наукових та університетських бібліотек напрямів, які очолює БК.

Каталогізація. Каталогізація книжок, періодики та інших інформаційних ресурсів (ІР)

* Доповідь прочитано на бібліотекознавчих читаннях, присвячених 200-річчю Бібліотеки Конгресу. Публікується з незначними редакційними скороченнями.

пов'язана зі значними витратами праці й часу, тобто в США цей процес дуже дорогий. Для зменшення його вартості та оперативнішої доступності каталожних записів бібліотеки країни покладаються на кілька головних бібліотек, що створюють каталожні записи високої якості, котрими можуть скористатися всі книгозбірні.

На їхню діяльність надзвичайно позитивно впливає об'єднана (корпоративна) каталогізація. БК поклала їй початок, розробивши та запровадивши правила каталогізації й стандарти формату. Саме завдяки БК було підготовлено висококваліфікованих, обізнаних каталогізаторів. Останнім часом цим займаються ще кілька книгозбірень. Це — частина Національної спільної каталогізаційної програми, яку веде БК і яка дає змогу бібліотекам прискорити підготовку власних описів, не втрачаючи при цьому якості.

БК дає найбільшу кількість каталожних записів до баз даних США, а згадана програма спільної каталогізації сприяє зростанню кількості каталожних описів, що надходять від інших бібліотек.

Будь-якому фахівцеві з бібліотечної справи, мабуть, знайомі такі ґрунтовні видання, як «Англо-американські правила каталогізації—2», «Правила застосування Англо-американських правил каталогізації—2», «Предметні рубрики Бібліотеки Конгресу», «Система класифікації Бібліотеки Конгресу». До кожного з цих «інструментів» нашої праці БК видає зміни та доповнення, які вводяться лише після детальних консультацій. Більшість їх провадиться в рамках комітетів Американської бібліотечної асоціації.

Стандартизація. Роль Бібліотеки Конгресу в розробці та розвитку стандартів — унікальна. Найвідоміші з них — стандарти для машиночитаної каталогізації. Вони мають великий вплив й на бібліотеки всього світу. Стандартизувавши формат каталожного опису, БК зробила можливим об'єднання БД, що відображають фонди багатьох

© Джея Барретт, Київ, 2000

книгозбірень. Загальну відповідальність за розвиток стандартів, їх впровадження несе Національна організація зі стандартизації в галузі інформаційної діяльності (NISO). Чимало бібліотек, бібліотечних асоціацій, книготорговельних організацій сплачують до неї внески з метою підтримки діяльності та обирають Раду для керівництва NISO. Досвідчені бібліотекарі, експерти з окремих бібліотечних процесів беруть участь на добровільних засадах у Комітеті, що виробляє проект нового стандарту. Отже, багато установ США підтримують розвиток стандартизації безпосередньо, як члени NISO, так і опосередковано, сприяючи співробітнику, котрий працює у Комітеті зі стандартизації, надаючи час і можливість для поїздок на наради.

Комітет NISO, що займався вдосконаленням стандарту формату MARC, включав значну кількість професіоналів з різних бібліотек і книготорговельних установ. Очолювала його Генрієтта Аврам — керівник відділу каталогізації БК, відповідальна за MARC і його впровадження. БК перебрала тут на себе головну роль.

Прийняті стандарти переглядаються, в разі потреби до них вносяться поправки. Для кожного з них певна установа є підтримуючим агентством. Так, БК підтримує і відповідає за стандарти з MARC, за стандарт Z 39.50 — інформаційний пошуковий протокол (відповідає за зв'язок між різними інформаційними системами).

Іноземне комплектування та Програма спільного комплектування (ПСК). З 1962 р. БК має іноземні служби для комплектування, опису, збереження та розподілу бібліотечних і дослідницьких матеріалів у країнах, де вони недоступні через звичайні, традиційні методи комплектування. Ці матеріали розподіляють іншим бібліотекам та установам через ПСК. Більшість американських університетських книгозбірень у такий спосіб укомплектували свої фонди, здатні забезпечувати найскладніші дослідження.

У 1998 р. БК передала понад 400 тис. окремих публікацій до 81 вищого навчального закладу країни і до 10 академічних установ за кордоном. Зараз існує шість закордонних служб комплектування у Каїрі (Єгипет), Ісламабаді (Пакистан), Джакарті (Індонезія), Найробі (Кенія), Нью-Делі (Індія), Ріо-де-Жанейро (Бразилія). Це одна з основних програм, що використовується науковими бібліотеками ВНЗ США для комплектування іноземними публікаціями.

Збереження. Це — головне завдання всіх наукових бібліотек. БК, даними дослідних робіт якої користуються бібліотеки всього світу, виконує вказану функцію двома шляхами. Перший: наукові дослідження. Її лабораторія зі збереження веде дослідження з хімії паперу, плівки та техно-

логії продовження їх життя — базових для розвитку зберігаючих технологій. Другий шлях: практичне збереження фондів БК. Її програма збереження фондів є ключовим елементом Національної програми. Приміром, у БК лише за 1998 р., завдяки масовій декислотизації, було збережено 80 тис. томів, мікрофільмуванню — 18 тис., за допомогою консервантів додатково — шість тис. од. І хоча всі наукові бібліотеки США мають подібні програми, заходи БК зі збереження бібліотечних фондів є унікальними.

У січні 2000 р. вона оголосила про початок першого проекту з електронного (цифрового) збереження документів.

Електронні (цифрові) бібліотеки. Бібліотека Конгресу однією з перших почала досліджувати й використовувати електронні технології для створення електронних бібліотек і збірань бібліотечних ресурсів в Internet. Як учений д-р Біллінгтон одразу зрозумів силу і навчальний потенціал розміщення важливих бібліотечних ресурсів на Web-сайті. Він з ентузіазмом розпочав справу розвитку електронної бібліотеки, порівнюючи її з «дозволом налити шампанського» кожному. Зараз Web-сайт БК одержує понад три млн. звернень на день. Багато людей п'ють шампанське знань д-ра Біллінгтона.

Ось приклад лише двох електронних бібліотек, БК лідирує у створенні одного з перших цифрових проектів «Пам'ять Америки», котрий переважно містить дослідні матеріали: рукописи, фото, карти тощо з історії Америки (головним чином із фондів БК, а також з інших книгозбірень та історичних товариств).

Проілюструємо, як саме БК працювала з іншими книгозбірнями, щоб розширити наповнення електронної бібліотеки «Пам'ять Америки». Їй вдалося одержати грант у два млн. дол. від приватної фундації. 600 тис. з них було виділено для 12 інших книгозбірень з метою створення електронних бібліотек на базі їх власних історичних колекцій та доповнення ними «Пам'яті Америки».

«Зустріч далеких земель» — назва нового цифрового бібліотечного проекту. Його мета — створити електронні копії унікальних і рідкісних матеріалів з Росії, зробивши їх вільнодоступними через Internet (включає 2500 од., що відбивають життя населення Сибіру та американського заходу). Сайт — двомовний (російський і англійський), призначений для використання у школах обох країн і для всіх бажаючих. Інститут відкритого суспільства Росії провадить додаткову підтримку проекту. У ньому з БК співпрацюють Державна бібліотека Росії та Національна бібліотека Росії та Інститут історії Сибірського відділення АН у Новосибірську. Провідною стратегією БК є не лише створення власних електронних ресурсів, а

й допомога іншим бібліотекам, передача досвіду.

Як Бібліотека Конгресу контактує з іншими бібліотеками? Передача інформації та одержання відгуків забезпечується формальними й неформальними способами: публікації (друковані і на Web-сайті), виступи бібліотекарів на різних зустрічах, участь у комітетах, особливо в рамках АБА.

Напередодні кожної конференції Асоціації БК видає свій піврічний звіт, де міститься інформація про план роботи на наступні шість місяців. Комітети АБА регулярно запрошують співробітників БК на свої засідання. Це дозволяє бібліотечній громадськості мати уявлення про її діяльність. Обговорення її фахівцями різних типів бібліотек допомагає БК розробляти свої плани відповідно до їх потреб. Окрім цього, вищеописані шляхи взаємозв'язку сприяють досягненню оптимальних рішень відносно діяльності БК та пропонуваного нею програм.

Щороку Конгрес проводить слухання стосовно потреб БК. Бібліотекар Конгресу, провідні співро-

бітники дають пояснення, відповідають на запитання. Їхні колеги з усіх Сполучених Штатів пишуть листи до Конгресу з проханням підтримати фінансування, пояснюючи, як це допомагає усім бібліотекам країни. Конгрес дозволяє представнику бібліотечної громадськості висловитися від її імені щодо потреб бюджету БК. Представник, обраний спільно АБА та Асоціацією наукових бібліотек, часто є директором університетської чи публічної бібліотеки. Він доповідає Конгресу, як фінанси, що надаються БК, застосовуються на користь усіх бібліотек.

Отже, своїм лідерством Бібліотека Конгресу зобов'язана багатьом людям. І це сприяння піднесенню ролі головної бібліотеки країни визнається ними як частина їхньої роботи. Бібліотеки США в свою чергу відстоюють інтереси БК в Конгресі стосовно фінансування, адже Бібліотека йде назустріч їх потребам. Виграють усі.

Переклад з англ. к. і. н. Н. В. Стрішенець

Варварцев М. Україна й Італія у наукових, освітніх та літературних взаєминах. (Друга половина XIX – початок XX ст.): Документи, епістолярій, матеріали. – К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України / За ред. П. С. Соханя. – К., 2000. – 108 с.

Структура побудови цього збірника, що хронологічно охоплює 1853–1911 рр., включає підрозділи: передмова, документи, епістолярій, матеріали, примітки, географічний, іменний покажчик і список скорочень. Автором відібрано 54 документи, котрі відбивають поважну роль моста, яку відіграла Україна в громадсько-політичному й духовному спілкуванні між Сходом та Заходом Європи.

Праця надзвичайно актуальна. Це – перша спроба зібрати, систематизувати великий обсяг архівних матеріалів з проблем українсько-італійських відносин.

До наукового обігу вводиться ряд цікавих та цінних матеріалів, котрі висвітлюють маловідомі факти і події.

У виданні використано документи Державного архіву міста Києва, Державного архіву Флоренції, Російського державного історичного архіву (Санкт-Петербург), Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України, Центрального державного історичного архіву України в м. Києві, «Записки імператорського Одеського товариства історії та старожитностей», «Записки імператорського Харківського університету», архіви зоологічної станції «Дорн» (Неаполь), фонди Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, фонди Центральної національної бібліотеки Флоренції, Чернігівського літературно-меморіального музею М. Коцюбинського.

Зібрані документи, написані італійською, французькою та німецькою мовами, друкуються у перекладі українською (інші – мовою оригіналу), і не тільки нотують конкретні факти історії міжнародних

взаємин у науці, освіті, літературі, а й висвітлюють програмні цілі та завдання українсько-італійського співробітництва і є, власне, основоположними для осягнення проблеми в цілому. Вони розкривають характерну рису цих зв'язків – видатну місію громадської ініціативи у розширенні міжнародного обміну ідеями і творчими здобутками, містять фактичний матеріал про канали наукової та бібліографічної інформації, обміни окремими виданнями, маршрути, програми й обґрунтування зарубіжних поїздок, участь у міжнародних форумах, працю італійців в Україні і українців у Італії; віддзеркалюють факти і події становлення та розвитку міжнародного спілкування.

Пропонований збірник, не претендуючи на охоплення всіх джерел, утім, має на меті окреслити план подальших пошуків і розробки документальної бази, розпорошеної по багатьох архівах, музеях та книгозбірнях.

Праця, безумовно, займе своє гідне місце у вітчизняній історіографії й сприятиме подальшому постійному процесові вивчення історичного досвіду українсько-італійського діалогу.

В. Чишко,
д. і. н., директор
Інституту біографічних досліджень НБУВ,
Т. Лобода,
к. і. н.

© Чишко В. С., Київ, 2000
© Лобода Т. М., Київ, 2000